

Bedens Eğitimi Öğretmenlerinin Özyeterlik İnançları ve Denetim Odaklarının İncelenmesi¹

Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aydın
sedasaracal@adu.edu.tr

Yard. Doç. Dr. Zehra CERTEL

*Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu,
Antalya* zcertel@akdeniz.edu.tr

Prof. Dr. S. Rana VAROL

Ege Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu, İzmir
rana.varol@ege.edu.tr

Yard. Doç. Dr. Ziya BAHADIR

Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Kayseri
ziyabahadir40@hotmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı, devlet ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik inançlarını ve denetim odaklarının cinsiyet, çalıştığı öğretim basamağı ve hizmet yılı değişkenlerine göre incelenmesi ve özyeterlik ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırma örneklemini 2010-2011 Kayseri İlinde M.E.B'na bağlı ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullarda görev yapan 116 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından gerçekleştirilen "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği", Rotter (1966) tarafından geliştirilen ve Dağ (1991) tarafından Türkçeye uyarlanan "Denetim Odağı Ölçeği" ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde; cinsiyet, çalıştığı öğretim basamağı ve hizmet yılı değişkenlerinde normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediği için Non-Parametrik testlerden Mann-Whitney U, Kruskal Wallis testi ve Spearman korelasyon testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, cinsiyet ve hizmet yılı değişkenleri ile özyeterlik düzeyi ve denetim odağı özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Özyeterlik, İç-dış denetim odağı, Beden eğitimi öğretmeni.

The Investigation of the Physical Education Teachers' Self-Efficacy Beliefs and Focus of Control Levels

Abstract

The aim of this research is to examine self-efficiency beliefs and focus of controls of P.E teachers working in state primary and secondary schools according to the variables of gender, school level, seniority and present the relationship between self-efficiency and locus of control. 116 P.E. teachers working in state schools in 2010-2011 compose the research sample. "Teachers' Self-Efficiency Scale" (Moran&hoy, 2001), "Locus Of Control Scale"(Rotter, 1966) and personal information form is used as a data collection instrument. Because conditions of normality and homogeneity aren't provided, non-parametric tests: Mann-Whitney U, Kruskal Wallis test and Spearman correlation test are used while analyzing the data. According to the results there is no statistically significant relationship between the variables of gender and seniority and self efficiency levels and focus of control features.

Key Words: Self-efficiency, Internal-External Locus of Control, P.E teacher.

¹ Bu çalışma 23-25 Kasım 2011 tarihleri arasında Kıbrıs-Girne'de yapılan New Trends on Global Education Conference'da sözel bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Eğitim sistemimizin odak noktasını oluşturan öğretmenlerin öğretici yönü, kişiliği, davranışları, tutumları ve değerleri öğrenciyi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu özelliklerinden birisi olan özyeterlik, özellikle eğitimde sıkça araştırılan ve adından söz ettiren bir kavramdır. Pajares (1996) göre yeterlilik inançları insanların bir etkinlik için ne kadar çok çaba göstereceklerini, karşılaşılan zorluklara ne kadar süre kararlılık göstereceklerini ve elverişsiz koşullarda nasıl esnek olabileceklerini belirlemeyi sağlarlar. Özyeterlik ne kadar yüksekse gösterilen çaba, sebat ve esneklik de o kadar fazladır.

Bandura (1994) özyeterlik inancını, “bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinliği organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesine duyduğu inanç” olarak tanımlamaktadır. Bandura (1994)’ya göre özyeterlik, yeteneklerimizle ilgili inancımıza dayanır ve amaçlarımıza ulaşmak için gerekli olan bir davranışı düzenlemek ve ortaya koyabilmek için gereklidir. Özyeterliğin, birbirleri ile etkileşim halinde olan dört kaynaktan oluştuğu düşünülmektedir. Bandura (1994)’ya göre bu kaynaklar şöyle sıralanmaktadır:

- 1. Performans Başarıları:** Bireyin yaptığı işlerde gösterdiği başarı ödül etkisi yapmakta ve bireyi gelecekte de benzer davranışlara güdülemektedir. Dolayısıyla gösterilen başarı onun daha sonra buna benzer işlerde de başarılı olacağına bir göstergesidir.
- 2. Dolaylı Yaşantılar:** Başka kişilerin başarılarını görmek, kişinin kendisinin de başarı beklentisine girmesini sağlayabilir. Kendimizden beklentilerimiz diğer kişilerin deneyimlerinden kaynaklanır.
- 3. Sözel İkna:** Bir davranışı başarıyla ortaya koyabileceğimize ilişkin söz ve öğütler bireyin cesaretlenmesini ve özyeterliğinin değişmesini sağlayabilir.
- 4. Duygusal Durum:** Bireyin davranışı yapacağı sırada bedensel ve duygusal olarak iyi olması, onun bu davranışa girişimde bulunma olasılığını yükseltir.

Belirli bir konuda özyeterliliği yüksek ve düşük öğrencilerin sergiledikleri davranışlar, yukarıda sözü edilen özyeterlik kaynaklarının, bireye özel etkilerden dolayı, birçok yönden farklıdır. Herhangi bir konuda özyeterliliği yüksek olan bir kişi, o konuyla ilgili kendine güven duyar ve bu güveni de davranışlarına yansıtır. Düşük özyeterliğe sahip insanlar, konuları gözlerinde büyütür, onların gerçekte olduklarından daha zor olduğuna inanabilirler. Bu inanç da stresi ve depresyonu arttırarak, problem çözme vizyonunu daraltmaktadır. Yüksek özyeterlik ise kişinin zor işler ve etkinliklere huzur ile yaklaşmasını sağlamaktadır (Pajares, 1996).

Günümüzün öğretmeni, öğretme-öğrenme süreçlerini örgütleyebilen, iyi bir yönetici, iyi bir gözlemci ve nitelikli bir rehber olmalıdır (Küçükylmaz ve Duban, 2007). Etkili bir sınıf yönetimi için gerekli olan eğitim süreçlerinin düzenlenmesinde ve yürütülmesinde öğretmen sorumludur. Öğretmenin görevleri çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantıları düzenlemek ve istedik davranışların öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını gözlemek ve değerlendirmektir. Öğretmenin öğretim faaliyetlerinde etkili olabilmesi için öğrenciyi tanıması, onların belli durumlarda nasıl davranacakları da önceden tahmin etmesi önemlidir. Bu özellikle öğretmenin sınıfta disiplini sağlama ve öğrencilerin dikkatini derse çekmesine büyük ölçüde yardımcı olur. Öğretmen, bilgiyi paylaşan, rehber olan, öğrenci merkezli ders işleyen, gelişmeyi sürekli kılmak için dönüt mekanizmasını anında işleten, öğrencilere öğrendikleri bilgiyi yaşamları süresince yenilemeyi öğreten, kızma ve suçlama yöntemlerini benimsemeyen bir öğretim modeli ortaya koymalıdır (Terzi ve ark. 2003).

Öğretmenlerin özyeterlik algısı; öğretimde harcadıkları çabayı, koydukları hedefleri ve hedeflerin düzeyini etkilediği, yeterlik duygusu güçlü olan öğretmenlerin planlama ve kurumda daha yüksek performans sergileme eğiliminde oldukları ve yeni fikirlere daha çok açık oldukları ayrıca öğrencilerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için yeni yöntemler denemeye daha istekli oldukları ifade edilmektedir. Yüksek öz yeterlik algısı, öğretmenlerin öğrenciler hata yaptığında daha az eleştirel olmasına, güçlük çeken bir öğrenci ile daha uzun süre çalışmasına ve sorunlu bir öğrenciyi özel eğitime göndermeye daha az eğilimli olmasına neden olmaktadır. Ayrıca, öz yeterlik duygusu yüksek olan öğretmenlerin öğretimde daha çok istekli olduklarını, öğretimde daha, kesin karar sahibi

oldukları ve öğretimde kalmaya daha çok eğilimli oldukları ifade edilmektedir. Ne kadar fazla yeterlilik inancı olursa, o kadar yüksek çaba, dayanma gücü ve olumsuzluklardan kurtulma düzeyinin yüksek olduğu görülür, öz yeterlilik inançlarının stresin derecesini ve yapılan işle ilgili gerilimi etkilediği ifade edilmektedir (Gülebağlan, 2003). Sonuç olarak, bireylerin öz yeterlilik inançları performans düzeylerinin güçlü bir belirleyicisi ve yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Bir kişilik boyutu olarak ortaya atıldıktan sonra araştırma konularından biri olan denetim odağı ise; kişinin olumlu ya da olumsuz, kendisini etkileyen olayları kendi yetenek, özellik ve davranışlarının sonuçları ya da şans, kader, talih gibi kendi dışındaki güçlerin işi olarak algılaması eğilimidir (Rotter ve Chance, 1972). Kişinin yaşadığı olayları olumlu ya da olumsuz kaynağı ile ilgili iki genel eğilimden birinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Olumlu olaylar ödüller, olumsuzlar da cezalar olarak nitelenirse iki eğilim görülecektir. Bu eğilimlerden biri, ödül ve cezaların, kişinin dışındaki başka güçlerce yönetildiği, denetlendiği, ödüllere ulaşma cezalarından kaçınma konusunda kişisel çabaların etkili olmadığı doğrultusunda genel bir beklentidir. Diğer bir beklenti ise ödül ve cezalarda büyük ölçüde bireyin kendi davranışlarının etken olacağı doğrultusundaki beklentidir. Bu eğilimlerden birincisinin ağır bastığı bireylere Dıştan Denetimliler, ikincisinin ağır bastığı bireylere İçten Denetimliler denmektedir (Lefcourt, 1982).

Bireyler tamamen içten veya dıştan denetimli olarak nitelendirilemez. Yaşamının bir bölümünde içten denetimli olan birey, diğer bir bölümünde ise dıştan denetimli özellikler gösterebilir. Örneğin; çok çalışkan ve içedönük olan bir birey, akademik konularda yüksek derecede içten denetimliken, sosyal bir çevre içinde aynı derecede dıştan denetimli olabilir. Bu durum, kişinin akademik konularda kendinden emin ve rahat olduğunun, sosyal durumları ise çok zor bulunduğu bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Rotter'in denetim odağına ilişkin araştırma sonuçları, içten denetimli bireylerin dıştan denetimlilerle karşılaştırıldığında, içinde buldukları durumlarda çevresel uyaran ve ipuçlarını daha iyi değerlendirdiklerini, çevreleri üzerinde daha etkili ve durumlarını düzeltme girişimi açısından daha etkin olduklarını, kendilerine daha fazla güvendiklerini ortaya koymaktadır (Dönmez, 1985).

Öğretmen, alan bilgisi ve öğretim becerisi ile eğitim programının etkili bir şekilde yürütülmesinde önemli bir sorumluluk almaktadır. Öğretmenin öğrenme öğretme süreçlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde üstlendiği rol, bu öğenin öğretici rolünün yanında farklı açılardan da incelenmesini gerekli kılmaktadır. Buna bağlı olarak son yıllarda, öğretmenin yalnızca bilgi aktarıcı rolü üstlenmesi eleştirilmektedir. Çünkü öğretmen bu önemli görevinin yanı sıra kişiliği, davranışları, sınıftaki olaylara bakış açısı ve sahip olduğu değer yargılarıyla da öğrencilerini önemli ölçüde etkilemektedir (Temel ve Aksoy, 1998).

Özellikle öğretmenin kişiliğini oluşturan özelliklerin her biri öğrenciler üzerinde etkili olmakta, olumlu bir sınıf ortamının yaratılmasında ve öğretim çalışmalarının verimli olmasında rol oynamaktadır. Öğretmenin öğretim ortamını yönetirken izlediği yollar, kullandığı stratejiler, öğrenci ile kurduğu iletişimin türü, öğrenciye bakış açısı gibi öğelerin hepsi öğretmenin kişiliğinden etkilenmektedir. Bir başka deyişle, öğretim uygulamalarının gerçekleştirilmesinde öğretmenin kişiliği önemli bir değişkendir. Öğrencileri tarafından model olarak görülen öğretmenin örnek alınabilecek kişilik özelliklerine sahip olması, öğrencilerinin sağlıklı kişilik gelişimlerinin sağlanmasında önemli noktalardan biri olarak düşünülebilir.

Denetim odağının öğretmenleri anlamada çok önemli bir kişilik değişkeni olduğu belirtilmektedir. İçten denetimli öğretmenler; okul örgütü içinde incelendiklerinde daha fazla kariyer etkinlikleri gösterdikleri, yaşadıkları olayların kendi kontrollerinde olduğuna ve olayların sonuçlarını çabalarıyla değiştirebileceklerine inandıkları görülmektedir. İçten denetimli öğretmenler; olumsuz şartları değiştirmek için daha fazla sorumluluk alabilme, kararlara katılma ve karar alabilme davranışları göstererek kendilerini daha güçlü hissedip, örgütün bir parçası olarak algırlar. Olayların kendi kontrolünde olduğunu düşünmeyen öğretmenler ise çözüm aramama, sorumluluktan kaçınma gibi davranışlar göstererek verimliliklerini, performanslarını ve etkinliklerini düşürebilirler. İçten denetimlilerin sahip olduğu tüm bu özelliklerin aynı zamanda etkili öğretmenlerde de aranan nitelikler olması öğretmenlerde içten denetimlilik özelliğinin önemine işaret etmektedir.

Kişinin yaşadığı ya da yaşamayı beklenti haline getirdiği olumlu olaylar ödül, olumsuzluklar da ceza olarak belirlenir. Bu eğilimlerden birincisi; ödül ve cezaların kişinin dışındaki başka güçlerce uygulandığı, yönetildiği ya da denetlendiği ve böylece, ödüllere ulaşım cezalardan kaçınma konusunda kişisel çaba ve gayretlerin etkili olamayacağı doğrultusundaki genel beklentidir. İkincisi ise, ödül ve cezaların büyük ölçüde kişinin kendi çalışmalarının bir sonucu olduğu, bunların ortaya çıkışında daha çok kendi davranışlarının etkili olduğu doğrultusundaki genel beklenti şeklinde açıklanır. Bunlardan ilki dış-kontrol odağına sahip kişisel bir özellik olarak ele alınırken, ikinci beklenti ise iç-kontrol odağına sahip bir kişinin beklentisini göstermektedir (Yeşilyaprak, 2004).

Görüldüğü gibi öğretmenin özyeterlik inancı düzeyi ve içten veya dıştan denetim odaklı oluşu öğretmenlik performansını belirleme de etkili bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmenin benlik saygısı, karar verme gücü ve sorgulayıcı özelliği de denetim odağından etkilenmektedir. Denetim odağının ortaya konulan bu özellikleri öğretmen kişiliğinde önemli bir boyut olduğu gerçeğinin altını çizmektedir. Eğitim sistemimiz içerisinde yetiştirilecek bireylerin yüksek benlik saygısına sahip, içten denetimli ve yüksek özyeterliğe sahip olmaları için, onları yetiştirecek öğretmenlerin de bu özelliklere sahip olmaları gerektiğini ifade etmiştir (Arıca, 1995)

Okullardaki beden eğitimi programı, öğrencilerin yaşamda kullanabilecekleri temel, özelleşmiş, spora özgü hareket becerileri ile fiziksel etkinliklere özgü bilgileri; duygusal toplumsal özellikleri kazanmaları ve sağlığı koruyucu fiziksel etkinliklere yaşam boyu etkin katılım sağlamaları amacıyla hazırlanmıştır (Temel ve Avşar, 2008). Beden eğitimi öğretmenin bu amaçları öğrenciye kazandırması, hareket eğitimi sürecinde öğrencilerle birebir ilişki kurması, öğrenciye fiziksel, bilişsel, duyuşsal açıdan destek vermesi, fiziksel görünüm ve sağlıklı yaşam konusunda örnek olması gereken bir öğretmen olduğu düşünüldüğünde; öz yeterlilik inancı ve denetim odağı beden eğitimi öğretmeninde kilit noktayı oluşturmaktadır. Bu noktada; öğretmenin özyeterlik inancı ve iç denetimli oluşu ne kadar yüksek olursa söz konusu amaçları gerçekleştirme de, etkili bir eğitim öğretim sürecini yapılandırma da okul yönetimi ve aileler ile işbirliği yollarını zenginleştirme de kadar başarılı ve verimli olacağı düşünülmektedir.

İçsel denetim odağının, yüksek özyeterlikle ilişkili olduğu (Sadowski, 1993; Akt: Kapıkıran, 2007) saptanmıştır. Bu bağlamda beden eğitimi öğretmenlerinin alan ve öğretmenlik mesleğine ilişkin özyeterlik inançları ve içten-dıştan denetim odaklı olma durumu ve bu konuda hangi değişkenlerin etkili olabileceğinin saptanması, onların kendilerini daha iyi tanımlayabilmelerine, o ana kadar ki birikimlerinin daha fazla farkına varabilmelerine, etkili sınıf yönetimi, öğrenciyi derse katma ve etkili iletişim kurmaya olanak sağlayacak ve dolayısıyla, mesleki performanslarını etkileyebilecektir. Ayrıca, beden eğitimi programlarının yeniden gözden geçirilmesi veya yapılandırılmasında, öğretmenlere verilecek hizmet içi programların düzenlenmesinde ve öğretmenlerin kendi eksiklerini tespit etmeleri açısından alınacak önlemler bakımından yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmanın evreni 2010-2011 Kayseri İli'nde M.E.B'na bağlı ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullarda görev yapan öğretmenler (N=420) oluşturmaktadır. Bu evrenden seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen 116 beden eğitimi öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırma, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik niceliksel ve ilişkisel bir çalışmadır. Araştırmanın verileri Likert tipi ölçme aracı kullanılarak toplanmıştır.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından gerçekleştirilen likert tipi "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" ile Rotter (1966) tarafından geliştirilen ve

Dağ (1991) tarafından Türkçeye uyarlanan “Denetim Odağı Ölçeği” ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Öğretmen Özyeterlik Ölçeği

Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen “Öğretmen Özyeterlik Ölçeği”nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin 24 maddeden oluşan deneme formu 628 öğretmen adayı üzerinde uygulanmış ve faktör analizi yapılmıştır. Ölçme aracı 9’lu ölçektir. Maddeler; 1-Yetersiz 3-çok az, 5-biraz yeterli, 7-oldukça yeterli, 9-çok yeterli olarak değerlendirilmektedir. Öğretmen Özyeterlik İnancı Ölçeği’nin *Öğrenci Katılımını Sağlama (Öğrenci Katılımı)* boyutunda *Öğretim Stratejilerinde Yeterlilik (Öğretim Stratejileri)* boyutunda ve *Sınıf Yönetiminde Yeterlilik (Sınıf Yönetimi)* boyutlarında 8’er madde bulunmaktadır.

Ölçeğin Türk öğretmen adayları için iç tutarlılık alfa güvenilirlik katsayıları *Öğrenci Katılımı* için.82, *Öğretim Stratejileri* için.86 ve *Sınıf Yönetimi* için.84 olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı .93 ‘tür. Bu çalışmada “Öğretmen Özyeterlik Ölçeği” için yapılan güvenilirlik çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; *Öğrenci Katılımı* boyutuna ilişkin .86; *Öğretim Stratejileri* boyutuna ilişkin .91, *Sınıf yönetimi* boyutuna ilişkin .88 ve ölçeğin toplamına ilişkin elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .95 olarak hesaplanmıştır ve kabul edilebilir düzeydedir.

Rotter’in İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği

Yetenek, şans ve kader ile belirlenmiş algıların farklılıkları ile ilgili genel beklentileri ölçmek amacı ile Rotter tarafından 1966’da geliştirilen bu ölçek, 29 maddeden oluşmaktadır. Her madde, zorunlu seçmeli (Forced choice) cevaplama türünde ikişer seçeneği kapsamaktadır. Altı madde ölçeğin amacını gizlemek için dolgu maddesi olarak yerleştirilmiştir ve diğer 23 maddenin dışsalılık yönündeki seçenekleri 1’er puanla değerlendirilmektedir. Böylece, ölçek puanları 0 ile 23 puan arasında değişmekte ve yükselen puan, dış denetim odağı inancının artmasına işaret etmektedir (Arıcak, 1995).

Ölçeği Türkçe’ye İhsan Dağ uyarlamıştır. Testin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı .83’tür. Ölçeğin, KR-20 tekniğiyle hesaplanan güvenilirlik katsayısı .68, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur. Esas araştırma örnekleme verileri (N=532) üzerinde iç tutarlık katsayısı da .70’dir. Deneklerin görüşme denetim odağı puanının ortalaması ile ölçeğin puanları arasında .69’luk bir Pearson korelasyon katsayısı elde edilmiştir. Bu da aracın ölçtüğü boyutu, kabul edilebilir düzeyde geçerli bir şekilde ölçebildiğini göstermektedir (Dağ, 1991).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Verilerin analizinde kişisel bilgiler için betimsel istatistik yöntemleri frekans (n), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (ss) kullanılmıştır. Farklılığı tespit etmek amacıyla; cinsiyet, hizmet yılı ve ilköğretim ve ortaöğretimde çalışma değişkenlerinde normal dağılım ve homojenlik koşulları yerine gelmediği için Non-Parametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin Özyeterlik ve Denetim Odağı arasındaki ilişkiyi saptamak için Spearman testi kullanılmıştır. Verileri değerlendirmede SPSS 18 programı kullanılmıştır. Önem düzeyi ise 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik ve denetim odağı puanlarının aritmetik ortalaması, standart sapması, minimum ve maximum değerleri tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin özyeterlik ve denetim odağı puan ortalamaları

ÖLÇEK	n	x	ss	min	max
Öğrenci katılımı	116	57.31	7.63	34	72
Öğretim stratejisi	116	59.92	7.56	32	72
Sınıf yönetimi	116	60.94	7.69	22	72
Özyeterlik TOPLAM	116	178.17	21.47	88	216
Denetim odağı	116	10.05	2.86	3	16

Tablo 1 incelendiğinde; öğretmenlerinin özyeterlik ölçeği üç alt boyutundan en yüksek ortalamaya sınıf yönetiminde ($\bar{X}=60.94\pm 7.69$), sonra sırasıyla öğretim stratejileri ($\bar{X}=59.62\pm 7.56$) ve öğrenci katılımında ($\bar{X}=57.31\pm 7.63$) sahip oldukları görülmektedir. Özyeterlik ölçeği toplamında da öğretmenlerin ortalaması ($\bar{X}=178.17\pm 21.47$) yüksek bulunmuştur. Öğretmenlerin denetim odağı puan ortalamaları ise ($\bar{X}=10.05\pm 2.86$) olarak bulunmuştur. Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmen özyeterlik ve denetim odağı ölçeğine verdikleri yanıtlar cinsiyet değişkenine göre incelenmiş ve tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre özyeterlik ve denetim odağı puanları

ÖLÇEK	Cinsiyet	n	Ort. Sıra	U	p
Öğrenci katılımı	Kadın	35	59.06	-.117	.907
	Erkek	81	58.26		
Öğretim stratejisi	Kadın	35	52.57	-1.250	.211
	Erkek	81	61.06		
Sınıf yönetimi	Kadın	35	55.40	-.654	.513
	Erkek	81	59.84		
Özyeterlik TOPLAM	Kadın	35	55.10	-.716	.474
	Erkek	81	59.97		
Denetim odağı	Kadın	35	58.87	-.079	.937
	Erkek	81	58.34		

Tablo 2 incelendiğinde; öğretmenlerin kadın veya erkek olma durumu ile öğretmen özyeterlik ölçeğinin alt boyutları ve toplam ve denetim odağı puan ortalamaları arasındaki farkı incelemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda; özyeterlik ölçeğinin Öğrenci Katılımını Sağlama ($U=-.117$, $p=.907$; $p>.05$), Öğretim Stratejilerinde Yeterlilik ($U=-1.250$, $p=.211$; $p>.05$), ve Sınıf Yönetiminde Yeterlilik ($U=-.654$, $p=.513$; $p>.05$), ölçek toplamda ($U=-.716$, $p=.474$; $p>.05$), ve denetim odağında ($U=-.079$, $p=.937$; $p>.05$), istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin kadın veya erkek olmaları onların özyeterliklerini ve denetim odaklarını etkilemediği söylenebilir. Öğretmenlerin ilköğretim ve ortaöğretimde görev yapma durumu ile özyeterlik ve denetim odağı ölçeğine verdikleri yanıtlar incelenmiş ve tablo 3 'de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin çalıştığı öğretim basamağına göre özyeterlik ve denetim odağı puanları

ÖLÇEK	Kurum	n	Ort. Sıra	U	p
Öğrenci katılımı	İlköğretim	67	55.76	-1.027	.304
	Ortaöğretim	49	62.24		
Öğretim stratejisi	İlköğretim	67	52.37	-2.297	.022*
	Ortaöğretim	49	66.88		

Tablo 3.Devam

Sınıf yönetimi	İlköğretim	67	56.62	-.705	.481
	Ortaöğretim	49	61.07		
Özyeterlik TOPLAM	İlköğretim	67	54.80	-1.387	.166
	Ortaöğretim	49	63.56		
Denetim odağı	İlköğretim	67	60.75	-.847	.397
	Ortaöğretim	49	55.43		

*P<.05

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenlerin ilköğretim ya da ortaöğretim basamağına göre özyeterlik ölçeğinin Öğrenci Katılımını Sağlama ($U=-1.027$, $p=.304$; $p>.05$), Sınıf Yönetiminde Yeterlilik ($U=-.705$, $p=.481$; $p>.05$), boyutlarında, ölçek toplamında ($U=-1.387$, $p=.166$; $p>.05$), ve denetim odağında ($U=-.847$, $p=.397$; $p>.05$), istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmazken, Öğretim Stratejilerinde Yeterlilik boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=-2.297$, $p=.022$; $p<.05$). Ortaöğretimde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretimde çalışan öğretmenlere göre öğretim stratejilerinde özyeterlik puan ortalamaları daha yüksektir. Öğretmenlerin hizmet yıllarına göre özyeterlik ve denetim odağı ölçeğine verdikleri yanıtlar incelenmiş ve tablo 4 'de verilmiştir.

Tablo 4.Öğretmenlerin hizmet yıllarına göre özyeterlik ve denetim odağı puanları

ÖLÇEK	Kurum	n	Ort. Sıra	X2	p
Öğrenci katılımı	1-9 yıl	49	53.98	1.995	.369
	10-15 yıl	46	58.77		
	16 ve üstü	21	68.45		
Öğretim stratejisi	1-9 yıl	49	55.21	4.026	.134
	10-15 yıl	46	55.93		
	16 ve üstü	21	71.79		
Sınıf yönetimi	1-9 yıl	49	53.71	2.724	.256
	10-15 yıl	46	59.23		
	16 ve üstü	21	68.07		
Özyeterlik TOPLAM	1-9 yıl	49	53.97	2.729	.255
	10-15 yıl	46	58.77		
	16 ve üstü	21	68.45		
Denetim odağı	1-9 yıl	49	62.55	1.348	.510
	10-15 yıl	46	56.41		
	16 ve üstü	21	53.62		

Tablo 4 incelendiğinde; öğretmenlerin hizmet yılı durumu ile öğretmen özyeterlik ölçeğinin alt boyutları ve toplam ve denetim odağı puan ortalamaları arasındaki farkı incelemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda; özyeterlik ölçeğinin Öğrenci Katılımını Sağlama ($X^2= 1.995$, $p=.369$; $p>.05$), Öğretim Stratejilerinde Yeterlilik ($X^2= 4.026$, $p=.134$; $p>.05$) ve Sınıf Yönetiminde Yeterlilik ($X^2= 2.724$, $p=.256$; $p>.05$), ölçek toplamında ($X^2= 2.729$, $p=.255$; $p>.05$) ve denetim odağında ($X^2= 1.348$, $p=.510$; $p>.05$) istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak tablo 4'te görüldüğü üzere öğretmenlerin hizmet süresi arttıkça özyeterlik puan ortalamalarının yükseldiği gözlenmektedir ancak bu artış istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Ayrıca öğretmenlerin meslekte hizmet süreleri arttıkça denetim odağı puanlarının azaldığı yani iç denetimliliğinin arttığı söylenebilir.

Öğretmenlerin Özyeterlik İnançları ve Denetim Odakları Arasındaki İlişki

Beden eğitimi öğretmenlerinin ($n=116$) "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" ve "Rotter denetim odağı" ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişki Tablo 5' de verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin özyeterlik inançları ve denetim odakları arasındaki ilişki

ÖLÇEK	Öğrenci Katılımı	Öğretim Stratejisi	Sınıf Yönetimi	Özyeterlik Toplam	Denetim Odağı
Öğrenci Katılımı	1	.773**	.760**	.923**	-.095
Öğretim Strateji		1	.812**	.920**	-.151
Sınıf yönetimi			1	.921**	-.147
Özyeterlik Ölçeği Toplam				1	-.132

**P<.01

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin özyeterlik alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Öğretmenlerin denetim odağı ölçeği ile özyeterlik ölçeğinin öğrenci katılımını sağlama ($r=-.095$, $p>.05$), öğretim stratejilerinde yeterlilik ($r=-.151$, $p>.05$), sınıf yönetimde yeterlilik ($r=-.147$, $p>.05$), boyutlarında ve öğretmen özyeterlik ölçeği toplamda ($r=-.132$, $p>.05$) istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r= -.132$, $p>.05$).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Devlet ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik inançlarını ve denetim odaklarının cinsiyet, çalıştığı öğretim basamağı ve hizmet yılı değişkenlerine göre incelenmesi ve özyeterlik ve denetim odağı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik ölçeğinden almış oldukları puanlar genel olarak değerlendirildiğinde; Kayseri’de görev yapan öğretmenlerin özyeterlik düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir ($\bar{X}=178.17\pm 21.47$). Bu sonuca göre beden eğitimi öğretmenleri aldıkları eğitim, deneyim ve uzmanlık sonucu kendilerini oldukça yeterli görmekte-dirler. Kavak (1986)’ın bazı üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının yeterlikleri konusunda yaptığı çalışmada, öğretim elemanlarının büyük bir kısmı kendilerini alan bilgisi, öğretim yöntemleri, ölçme ve değerlendirme, araştırma ve insan ilişkileri açısından oldukça ve çok yeterli bulmuşlardır (Akt. Eroğlu, 1999).

Araştırma bulgularına göre cinsiyet değişkeni açısından beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Akdağ ve Walter (2005), Sünbül ve Arslan (2006), ve Türk (2009) Türkiye’deki bir grup öğretmen adayı üzerinde yaptıkları çalışmalarda kadınlar lehine sonuç elde etmişlerdir. Ünlü (2008) ise erkek beden eğitimi öğretmenlerinin daha yüksek özyeterliğe sahip olduklarını sonucuna ulaşmıştır. Görüldüğü gibi araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı sonuçlarının bulunmasının örneklem grubunun farklı özellikte olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Öğretmen yeterliklerini farklı alanlarda tespit etmeye yönelik, Yılmaz ve ark. (2006), Gerçek ve ark. (2006) ve Seferoğlu (2004) tarafından yapılan araştırmalarda da cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmalarda da cinsiyetin anlamlı bir değişim yaratmadığı saptanmıştır (Oğuz ve Topkaya, 2008; Saracaloğlu ve Kumral, 2007; Saracaloğlu, Aslantürk and Çengel, 2006; Akbulut, 2006; Savran ve Çakıroğlu, 2003). Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2002), üç farklı üniversiteden mezun öğretmenler üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda; öğretmen yeterliğinin yaş, cinsiyet ve ırk gibi gruplar arasında önemli bir farklılık göstermediğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin kadın veya erkek olmasının onların özyeterliklerini etkilemediği söylenebilir.

Görev yapılan öğretim basamağına göre beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik puan ortalamaları incelendiğinde; lisede görev yapan öğretmenlerin puan ortalamaları ilköğretimdeki öğretmenlere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu yükseklik öğrenci katılımını sağlama ve sınıf yönetimi boyutlarında istatistiksel açıdan fark yaratmazken strateji kullanımı boyutunda anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre ortaöğretimde çalışan öğretmenler öğretim strateji kullanımında

kendilerini ilköğretimde çalışan öğretmenlerden daha yüksek özyeterliğe sahip olarak görmektedirler. Özyeterlik ölçeği toplam puanları incelendiğinde ise ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu yükseklik istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Milner ve Woolfolk Hoy'un (2002), yaptıkları bir çalışmada, veriler lise öğretmenleri ile ilköğretim öğretmenlerinin öz yeterliklerini gözlem metoduyla izlenerek ve ders dışı saatlerde öğretmenlerle görüşülerek toplanmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, lise öğretmenlerine göre ilköğretim öğretmenlerinin özyeterliklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Akt. Cebeci, 2004). Türk (2009) ise yaptığı çalışmada ortaöğretimde çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretimde çalışan beden eğitimi öğretmenlerden daha yüksek özyeterliğe sahip olduğu sonucuna ulaşırken, Ünlü (2008)'nün ise anlamlı bir fark olmadığını belirten çalışması araştırmamızı destekler niteliktedir. Araştırma sonucuna göre görev yapılan öğretim basamağı değişkeninin öğretmenlerin öz yeterlik düzeyini strateji kullanma boyutunda etkilediği söylenebilir. Araştırmada toplam hizmet süresi değişkeni ve özyeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Campbell (1996) ve Tagger (2006) beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması ve tecrübesi arttıkça öğretmenlik yeterliğinin de anlamlı düzeyde arttığını tespit etmiştir. Wolters ve Daugherty (2007), öğretmen yeterliğinde öğretim tecrübesi ve akademik düzeyin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu çalışmada da hizmet süresi arttıkça özyeterlik puan ortalamalarının arttığı gözlenmiştir. Deneyimli öğretmenlerin, öğretme-öğrenme sürecinde öğretecekleri içeriğin öğretimine ilişkin daha fazla öğretim tecrübesine sahip oldukları, farklı öğrenme öğretme ortamlarında öğretim gerçekleştirebilecek özellikleri kazandıkları, değişik özelliklere sahip öğrenci ve öğrenci gruplarına karşı öğretimin gerçekleştirilmesi açısından mesleki deneyimlerinde bu becerileri kazandıkları ve geliştirdikleri düşünülmektedir.

Araştırmada öğretmenlerin denetim odağı puan ortalamaları $x=10.05$ bulunmuştur. Kapıkıran (2007) ilköğretim birinci kademedeki görev yapan öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada ortalamayı 12.46 olarak bulmuştur. Bu araştırmalara göre Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha içten denetimli olduğu söylenebilir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin Rotter denetim odağı ölçeği puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre, kadın veya erkek beden eğitimi öğretmeni olma durumunun denetim odağı özelliklerini etkilemediği söylenebilir. Yeşilyaprak (1990), Bolel (1993), Kapıkıran, (1993), Anderson (1997), Saracaloğlu, Serin ve Bozkurt (2005), Kapıkıran (2007), Canbay (2007), Başol ve Türkoğlu (2009) ile Saracaloğlu ve Yılmaz (2011) tarafından yapılan araştırmalarda da denetim odağı düzeyinin cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır. Bu araştırmanın sonuçları ile elde edilen araştırma bulgusu paralel ve birbirini destekler niteliktedir. Buna karşın, Korkut (1986) ve Küçükkaragöz (1998) çalışmalarında iç denetimli olmanın erkekler lehine olduğunu bulgulamışlardır. Ören (1991)'de çalışmasında kadınlarda iç denetimin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada kadın veya erkek beden eğitimi öğretmeni olma durumunun denetim odağı özelliklerini etkilemediği söylenebilir.

Araştırmada ilköğretimde ya da ortaöğretimde beden eğitimi öğretmenliği yapmak denetim odakları düzeylerini etkilememektedir. Canbay (2007) ve Sulu (2007) da sınıf öğretmeni ya da branş öğretmeni olma durumunu ile denetim odağı arasında anlamlı bir farklılaşma bulmamışlardır. Araştırma sonuçları paralellik göstermektedir.

Bu çalışmada denetim odağı ile öğretmenlerin toplam hizmet süreleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Nowicki ve Strickland (1973) ve Sulu (2007) yaptıkları araştırmalarda meslekte bulunma süresi arttıkça iç denetimlilik özelliği de arttığını saptamışlardır. Bu çalışmada da benzer olarak beden eğitimi öğretmenlerinin hizmet yılları arttıkça içten denetim özelliklerinin artmış ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir. Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik düzeyi ile denetim odakları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik düzeyi içten veya dıştan denetimli olmalarına göre bir farklılık arz etmemektedir.

Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyeti, ve hizmet yılı değişkenleri denetim odağı ve özyeterlik ile ilgili süreçlerle ilişkili olmadığı saptanmıştır. Strateji kullanımı yeterliği ortaöğretim öğretmenlerinde ilköğretim öğretmenlerine göre daha yüksektir. Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik ve denetim odakları arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin özyeterlik algısı; öğretimde harcadıkları çabayı ve performanslarını etkilediğinden (Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001), beden eğitimi öğretmenlerinin yeterliklerini ve sınıf yönetimi davranışlarını geliştirmede etkili olacak değişkenleri saptamaya yönelik deneysel araştırmaların yapılması beden eğitimi öğretmenlerini yeterlikleri ve sınıf yönetimi davranışlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Öğretmenlerini model alan öğrencilerin öğretmenlerinin kişisel özelliklerinden etkilendikleri gerçeğinden hareketle; öğretmenlerin iç ve dış denetim odaklı olmalarının öğrenciler üzerindeki etkisini inceleyen araştırmaların gerekliliği devam etmektedir. İç denetimli bireyler, özgür iradesi ile düşünen, kararlar alan, kararlarını uygulayan ve sorumluluk alan bir kişiliğe sahiptirler. Dış denetim odaklı bireyler ise şans, kaderi, içinde bulunulan koşulları davranışın ya da bir olayın sonucunun sebebi olarak nitelendirmektedirler. Başarısızlık durumunda kendilerinden çok dış etkenlerin hatalı olduğunu düşünürler (Dağ, 1991; Rotter, 1990; Dönmez, 1986). Bu bağlamda, araştırmada öğretmenlerin iç denetim odaklı olarak belirlenmesi dikkat çekici bir sonuçtur.

Öğretmenlerin bu özelliklere sahip olması ve iç denetimliliğin geliştirilmesi öğretmen yetiştirmede önemli görülmektedir. İçten denetimli öğrenciler ve öğretmenler yetiştirebilmek için eğitim sistemi revize edilmeli, öğrenme ortamının nasıl gerçekleştirilebileceği araştırılmalıdır. Öğretmenlik mesleğini seçen adaylarda sadece bilgi düzeyi değil kişilik özelliklerinin de dikkate alınması sağlanmalıdır. Bu çalışmanın Türkiye genelinde yapılması, sonuçlarının genellenebilir olmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKLAR

- Akdağ, I. ve Walter J. (2005) Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlilik Duygusu. *Sportmetre. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 127-131.
- Anderson, C. R. (1997). Locus of Control, Coping behaviours, and performance in astress getting a longitudinal study. *Journals of Applied Psychology*, 62: 446-451.
- Arıca, T. O. (1995).Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri A.B.D. İstanbul.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1998). <http://www.des.emory.edu/mfp/Bandura1994EHB.pdf>
- Başol, B. ve Türkoğlu, E. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının düşünme stilleri ile kontrol odağı durumları arasındaki ilişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(1), 732-757.
- Bolel, N. (1993). Normal ve Psikiatrik Semptom Gösteren Çocuklarda Denetim Odağı ile Depresyon Arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniv. Sos. Bil. Ens. İzmir.
- Campbell, J. (1996). *A Comparison of Teacher Efficacy for Pre and In-service Teachers in Scotland and America Education*, 117(1), 2-11.
- Canbay, S. (2007). İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumu ve denetim odağı ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim bilimleri enstitüsü. İzmir.
- Çapa Y., Çakıroğlu J. & Sarıkaya (2005). The development and Validation of a Turkish Version of the Teachers' sense of Efficacy Scale. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 74-81.
- Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOO)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Psikoloji Dergisi*, 7 (26), 10-16.
- Dönmez, A. (1985). Denetim Odağı (Locus of Control) ve Çevre Büyüklüğü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 37-47.

- Dönmez, A. (1986). Denetim odağı: temel araştırma alanları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18 (1-2), 259-280.
- Eroğlu, G. (1999), "Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültelerinden Mezun Öğretmenleri Öğretmenlik Davranışları ile ilgili Yeterliklerine ilişkin Görüşleri" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gerçek. C., Yılmaz. M., Köseoğlu. P. ve Soran. H. (2006). Biyoloji Eğitimi Öğretmen Adaylarının Öğretiminde Öz-Yeterlik İnançları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 57-73.
- Gülebağlan, C. (2003). Öğretmenlerin İşleri Son Ana Erteleme Eğilimlerinin Mesleki Yeterlilik Algıları, Mesleki Deneyimleri ve Branşları Bakımından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kapıkıran, N. A.(1993). 11-13 Yaş çocuklarında denetim odağına bağlı öğrenilmiş çaresizlik modelinin incelenmesi ve öğrenim durumları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, *Yayınlanmamış Y. L. Tezi*, D.E.Ü., İzmir.
- Kapıkıran, Ş. (1993). Ergenlerde denetim odağına bağlı atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Yayınlanmamış Y. L. Tezi*, D.E.Ü. İzmir.
- Kapıkıran, N. A. (2007). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinde Denetim Odağının Yordayıcısı Olarak Öğretmenlerin Öz-Yetkinliklerinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi 3(34): 50-56.
- Korkut, F. 1986, İlkokul Öğrencilerinin Kendilerine ve Ailelerine İlişkin Bazı Değişkenlerin Denetim Odakları Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Küçükkaragöz, H. (1998). İlkokul Öğretmenlerinde Kontrol Odağının Oluşumuna Etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi.
- Lefcourt, H. M. (1982). *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Nowicki, S. and Strickland B. R. (1973). A Locus of Control and Scale for Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40(1),148, 154.
- Oğuz ve Topkaya (2008). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmen Özyeterlilik İnançları İle Öğretmenliğe İlişkin Tutumları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*. Akademik Bakış, 14 (4), 23-36 <http://akademik-bakis.org/14/ozyeter> Erişim: 10.10.2008
- Ören, N. (1991)."Denetim Odağı ve Kendini Kabul Arasındaki İlişkiler" Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 1 (2), 20-88
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy Beliefs in Academic Settings. *Review of Educational Research*, 66 (4), 543-578.<http://www.des.emory.edu/mfp/PajaresSE1996.html>
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28.
- Rotter, J. B. (1990) Internal versus external control of reinforcement: a case history of a variable. *American Psychologist*, April, 45(4), 489-493.
- Rotter, J. B., J. E. Chance and G. J. (1972). *Phares Application of Social Learning of Theory of Personality*. New York Holt, Richard and Winston.
- Saracaloğlu, A. S. ve Kumral, O. (2007). Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Yeterlilik Algıları, Kaygıları ve Akademik Güdülenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *VI. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*.

- Saracaloğlu, A. S. ve Yılmaz, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Tutumları ile Denetim Odaklarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 468-478.
- Saracaloğlu, A. S., Aslantürk, E. ve Çengel, M. (2006). Aydın İli İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki ve Bireysel Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı*.14-16 Nisan 2006,104-118.
- Saracaloğlu, A. S., Serin, O. ve Bozkurt, N. (2005). Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Öğrencilerinin Problem Çözme ve Denetim Odağı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17: 237-242.
- Savran, A. ve Çakıroğlu, J. (2003) Preservice Biology Teachers' Perceived Efficacy Beliefs in Teaching Biology. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 105-112
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 131-140.
- Sulu, H. (2007). Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İş Tatminleri İle Denetim Odağı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İşletme ABD. İstanbul.
- Sünbül, A. M. ve Arslan, C. (2006). Öğretmen Yeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 217-232.
- Tagger, I. T. C. (2006). The effect of student teaching on teacher efficacy among preservice physical educator. Doctor of Philosophy, Department of Kinesiology, Michigan State University.
- Temel F., Aksoy A.(1998). Anaokulu Öğretmenlerinin Denetim Odağı ile Ahlaki Yargıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, No: 137.
- Temel, C., Avşar, P. (2008). *İlköğretim Beden Eğitimi 1-8. Sınıflar Öğretmen Kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Terzi, A. R., Barut, Y. ve Gürsoy, A. (2003), Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara.
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17(7), 783-805.
- Tschannen-Moran, M. A. W. Hoy (2002). The Influence of Resources and Support on Teachers' Efficacy Beliefs: *American Educational Research Association*, 13, 1-8.
- Türk, N. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleklerine İlişkin Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi (Nevşehir İli Örneği) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Beden Eğitimi Spor ABD, Niğde.
- Ünlü, H. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yeterlikleri ve Sınıf Yönetimi Davranışları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği ABD, Ankara
- Wolters, C. A., & Daugherty, S. G. (2007). Goal Structures and Teachers' Sense of Efficacy: Their Relation and Association to Teaching Experience and Academic Level. *Journal of Educational Psychology*, 99 (1), 181-193.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Denetim Odağının Belirleyicileri ve Değişimine İlişkin Araştırmalar. Bir Eleştirel Değerlendirme. *Psikoloji Dergisi*. 7(25): 41-53.
- Yeşilyaprak, B. (2004). Denetim Odağı. (Ed: Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D.) *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Soran, H. (2006). Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Öğretmen Adaylarının Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlik İnançlarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (H. U. Journal of Education), 30, 278-287.